

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

Az estvéli mise.

Görömbei Péter úr, az én tisztelt és szeretett esperesem és mesterem nagybecsű válaszára méltatta hozzá czimzett nyílt leveletem. E Lapok 10. számának vezércikkében igen komoly és beható gondolkodásra készítő dolgokat mond el s lehetetlen, hogy különösen egyházkormányzó vezérembereink lelkében viszhangot ne támaszszanak elejétől végig.

Ez alkalommal, a gyülekezet előtt tartandó estvéli felolvasásokról, vagy előadásokról óhajtok egyet-mást elmondani *az estvéli misékről*, a miknek nevezte ama bizonyos falusi kálvinista ember.

Ebben az elnevezésben, világos a gunyolódás a dolog felett.

Távol van tőlem még halvány gondolata is annak, hogy a gunyolódásnál az én tisztelt mesteremnek csak egy szemernyit is tulajdonítsak. Hiszen én még nem is olvastam a belmissionak ez ágáról, mikor ő már elemében volt s míg mások hangosan beszéltek, ő csendesen dolgozott. Ennek lett aztán boldogító eredménye, az a páratlan benső ragaszkodás, hálás szeretet, melylyel hívei iránta viseltetnek és a mely a Krisztus igáját igazán könnyüvé és gyönyörűséggé teszi. Görömbei Péter kellő értéke szerint ismeri és becsüli a lelkipásztorkodás enemü munkáját s felteszem róla, hogy megmagyarázta ama bizonyos falusi ember előtt a kálvinista esteli misék mivoltát.

De a dolog, mostanában még közöttünk is, némi magyarázatot kíván, sőt követel. Sokan habozva állanak, mint Péter predikálása idejében s némi gunyonnal mondják szintén: atyámfiai, vajjon mi léssen ebből?!

Próbáljuk megérteni a *dolgot*.

Az estvéli előadásokról, vagy felolvasások-

ról van a szó, mint a lelkészi működés egy ágáról, melyet gyakorlatba véve, ez által híveinkben a vallásos érzést, általában nemes emberi tevékenységet támaszthatunk.

Ez az esteli mise.

Szükséges-e? hasznos-e? beilleszthető-e a prot. lelkészi működés keretébe?

Hogy a lelkészi működés nem végződhetik a predikálás, keresztelés, esketés, temetés szer-tartásainál, e felett manapság, nyitottszemü ember nem vitázik.

A mesternek ama fő utasítását, melyet utolsó találkozásuk alkalmával is lelkökre kötött tanítványainak: „menjetez és tanítsatok!” nem teljesíthetjük kellő eredménnyel a katedrán, vagy a bölcső, vagy a koporsó mellett. Azok nem jönnek ide, kiknek pedig legnagyobb szükségök volna rá. Ők nem vágnak az isteni ígék után, vagy torkig jóllaktak már vele. Legalább így mondják.

S amennyiben ma már uton-utfélen árulják a tudományt, — hogy milyen tudományt, erről most nincs szó, — tehát kiki vehet „ingyen és pénz nélkül“, a milyen kívánalmainak leginkább megfelel. Természetesen, az ilyen utszéli tudomány nem az istenszóra építésére szolgál, hanem ama bélpoklosok számát szaporítja, kik akár farizeusok, akár publikánusok, egyedüli biztos orvosságukat csak a mesternél találhatnák fel, ha őt felkeresnék.

S aztán előttünk nem lehet értéktelen, vagy megvetendő, a legelvetemültebb lélek sem. Nekünk valóban a Krisztus nyomán haladva, a veszni indultak megtartása a legfőbb kötelességünk. Az orvosságot be kell adnunk s ha keserű, gondoskodnunk alkalmas ostyáról. Ha nem jó a templomba, eljő az iskolába, község-házába, vagy más helyre. Egy barátom a malom alá is elment utánok és szidta velök a kormányt,

hogy így bizalmukat megnyerve, okos dolgokra is térítse figyelmüket.

Mert okos dolgokra vágyik a legegyszerűbb ember is, csak a maga nyelvén kell vele beszélni. S ha a művelt emberek társulatokba állanak, hogy felolvasások rendezésével egymás szellemi világosságát mintegy közösen meggyújtva, maguk körül a dolgok felismerésére áthatóbb fényt terjeszsenek, hát ez egészen emberi lelki szükséglet a népnél is, levén az emberi szellem, vallásunk szerint is, a tudomány szerint is, egyformán tökéletességre rendelve, minden földi viszonyok és különbségek kizárásával.

Majd rá jönnek arra boldogabb utódaink, hogy ezt a lelki tökéletesedést tartsák az emberi élet egyedüli céljának, minden társadalmi különbség nélkül és nem vonaglik át milliók szívében a rabszolga végső sóhaja:

„ . . . miért él a pór?! . . .
A gulához követ hord az erősnek
S jármában meghal . . . ”

Ezt a boldogabb kort kell nekünk is előkészítenünk az *esteli misé*vel.

Este és nem nappal, azért, mert a munkás nép este érkezik egy kis lelki táplálékot szerezni. Nappal elfoglalja a test szükséglete.

E felett elég ennyi indokolás értelmes emberek előtt.

A további kérdés ez: hasznosak-e ezen kálvinista esteli misék?

Az egyszerű felelet így hangzik: a mely dolog egy bizonyos való szükséglet kielégítését eszközli, föltétlenül hasznos.

Azonban ezen egyszerű logika is némi magyarázatot igényel köztünk. A vallásos felolvasások tárgyával kell tisztába jönnünk.

Az evangéliom szerint, a vallás is a gyakorlati emberi élet szolgálatában áll. Főként arra törekszik, hogy a „bennünk levő világosság sötétség ne legyen.“ Emberi tevékenységünk minden ágát, minden útját, megvilágítani törekszik. Központi fény az örök isten bölcsesége, ebből származó fénysugarak az evangéliom igazságai. Ezen fénysugarak nem kerülhetnek el semmiféle emberi foglalkozást, hiszen a nap fénye sem keresi a palotákat, avagy angol kerteket, rámosolyog az utszéli viskóra és szemétdombra s fényével kellemet vagy irtózást áraszt a tárgyak iránt, azok minősége szerint.

Minden dolognak megvan égi oldala, csak meg kell világítani, valamint a szenteket is a vádlottak padjára lehetne állítani.

Nem muszáj csak Bibliát magyaráznunk, vallásos beszéd tárgyként.

Ámbár a Bibliának is vannak oly helyei, melyeket kimerítőbben lehet fejtegetni egy estvéli előadáson, mint szószéken templomban.

És épen abban áll a vallásos felolvasások, vagy előadások nagy haszna és tanúsága, hogy minden dolognak állandó erkölcsi oldalát tünteti föl.

Például felhozom saját előadásaimat. Olvastam Jóna ördögét. A mulatságos alak erkölcsi tartalma, a családi élet őszinte bensősége, türelme, önfeláldozása s ezek hijával folytonos zavar, gyötrelme, még a pokolban is. Olvastam

❖ TÁRCZA. ❖

Földi János emlékezete.*

Tisztelt ünneplő Közönség!

Alig száz esztendő tölt el, alig több valamivel egy istenáldotta hosszú emberéletnél, mióta az a férfi meghalt, kinek emlékezetét most e kegyeletes érzésű közönség és e díszes vendégkoszorú ünneplő, kinek hamvaihoz ide jöttünk, kinek sirját emlékkövel, lakóhelyét kegyeletünk és nemzeti halánk jeléül emléktáblával jelöljük meg. És mégis érzem, hogy ha igazán akarom őt méltányolni, iránta érzett tiszteletünket megmagyarázni, ha nem akarom némely szokásos hazafias és szónoki szavakkal beérni: egy egészen más korszaknak, más időknek, más — most már Istennek hála alig érthető — viszonyoknak nemzeti és közművelődési állapotoknak képét kell feltüntetnem.

Mert Földi János nem volt elsőrangú költői lángelme, egy azok körül, kik óriási magasságban válnak ki kortársaik sorából, kiknek adatott millióknak nyelvén és szívéhez szállani, a kiknek nevét a hírek és dicsőségnek világra kilátszó fényes csarnokába írta fel a történelem. Azon világhírű tudósok sorába sem tartozott,

* Elmondotta **Géresi Kálmán**, debreczeni kir. tankerületi igazgató H. Hadházon, április 6-án tartott emlékünnepeken.

kiknek az emberiség korszakot alkotó és átalakító tudományos felfedezésekért tartozik örök köszönet és tisztelettel. Nem foglalt el szerény életében és hivatalában olyan helyzetet sem, a honnan nemzetének sorsát intézhette volna. A magyar irodalom, a nemzeti művelődés és tudomány története azonban mégis feljegyezte és örök megbecsülésben őrzi nevét, és e kisdéd, de lelkes városnak tiszteletreméltó kegyeletét ez alkalommal sem hagyja magára, sőt magáévá teszi az egész művelt magyar nemzet. Mert a férfi, kinek hamvai fölött állunk, nehéz időkben, hazaszerető lelke egész melegével, munkás, soha nem lankadó, sőt másokat is buzdító felferő példájával tervszerűleg és öntudatosan szolgálta a magyar nemzeti művelődés ügyét.

A magyar nemzet a múlt század második felében a megsemmisülés a pusztulás szélére jutott. Nem elvesztett véres háborúk szerencsétlen következményei, nem zsarnoki elnyomás bilincsei neheztedek rá, hanem a nemzeti végkimerülésnek, az életképtelenségnek bajslatu jelei mutatkoztak rajta. Külföldi nagy tudósok, kik a világtörténet bölcséletéről irtak — nem ellenszenvből, hanem a jelekből — kezdték a magyar nemzetet és nyelvet azok közé sorozni, melyek kiháló félen vannak. Nem annyira a műveltségben voltunk elmaradva, hanem nemzeti öntudatunk, a magyarság, a magyar érzés, a magyar nyelv iránti fiui köteleességérzetünk volt kialuvó-

Toldit, az anyai szeretet, a gyermeki ragaszkodás, istenben való bizodalom szivlányító rajzát, mintegy külalakját eme bibliai intelmek: légy hű mindhalálig és neked adom az életnek koronáját. Toldi szerelmében, a mult idők történeteinek számtalan tanuságos festése áll szemünk előtt. Bibliai szolgálat a trónról: „a ki köztetek első akar lenni, legyen mindnyájának szolgálója.“ E világos krisztusi moral veti fenyét már a költemény kezdetére. Ez emel a ker. méltóság trónjára, míg az önzés, a makacsságban, a pénzvágyban, az élvezetekben, a korbácsoló fanatismusban s így tovább, megdöbentő, vagy undorító, de mindenütt büntetésre méltó.

Olvastam Törökország viszonyairól, a kréai események alkalmából, „A magyar emigráció keleten“ cz. műből, családi, társadalmi és vallásos viszonyokat fejtegetve, összehasonlítva saját viszonyainkkal, a mi Bibliánk fényözönét vetítve mintegy az eseményekre.*

De legyen elég csak mutatóul. Azt hiszem, semmi sem hasznosabb, mint a való igazság, a mely mindig az isteninek szolgálatában áll.

A harmadik kérdés ez: beilleszthető-e a prot. lelkeszi működés keretébe?

Az egyszerű felelet így hangzik: minden bizonynyal és igen könnyen. Akarat és folytonos tanulmányozás kell hozzá. Kezdve már az isko-

* Igen tisztelt cikkíró úr példája valóban dicséretes és kövételre méltó, mert ismeretterjesztő felolvasások tartása, a melyek az erkölcsi érzék és vallásosság ébresztésére is alkalmasak, épen oly kívánatos, a mennyire elítélendőnek és kárhóztatónak tartjuk a nyilvános istenítiszteletnek a templomokból bármiféle helyiségekbe, pl. magánházakba, kaszinók, tantermek, vagy épen vendéglők és orfiumokba való áthelyezését. Szerkesztő.

félben és a veszedelem nagyságáról magának a nemzetnek a társadalomnak fogalma sem volt. Művelték a tudományokat, a mennyire a szabad vizsgálódás akkori megszorított körében és a sajtó korlátai közt lehetett, de majdnem kivétel nélkül latin nyelven. Közéletnek, igazságszolgáltatásnak, egyetemi és középiskolai tanításnak, a különböző szakpályáknak nyelve a latin volt. Orvosnak, ügyvédnek, tanárnak, birónak első sorban latinul kellett tudni. És tudott is, mert attól kezdve, hogy elemi osztályait elvégezte, az volt a tanítás fő célja, hogy latinul beszélni és fogalmazni megtanítsa a gyakorlati élet számára.

És ne higyjük, hogy mindez a magyar nyelv iránti szeretetlenségből vagy szándékos roszindulattól történt. Sok jó hazafi volt, a ki már-már megnyugodni volt hajlandó abban, hogy a magyar nyelvénél, mely elparlagosodott, irodalmi és tudományos használatra nehézkessé vált, alkalmasabb a latin nyelv. A magyar nyelv a nép nyelvénél, paraszt-nyelvvé vált, a melyet az irodalom, a tudomány, a költészetben alkalmazni alig lehet. Leginkább csak prédikációkat, imádságokat, kalendáriumot, csíziót, szóval a latinul nem tudó nép számára való olvasmányokat nyomtattak magyar nyelven. Nem mondhatjuk, hogy senki se érezte a veszedelmet, mely a nemzeti nyelvnek ilyen megalázásában rejlett, a mely lassankint nyelvünk és nemzetünk pusztulására vezetett

lában. Itt kellene nagy súlyt fektetni az ilyen egyházközségi felolvasások, vagy előadások alakjának és tartalmának megvilágítására és lehető begyakorlására. Mert e téren nagyon gyengén állunk és ha az iskolában nem kezdjük, ide kint már nehezen megy. Kevesebb spekuláció és több élet! Mert a földön van a lajtorja egyik vége s csak az angyalok jöhetnek lefele rajta, az embernek a földről kell emelkedni.

„Tanítsd a gyermeket az ő utának módja szerint“, szól bölcs Salamon.

„Tanítsatok minden népeket“, int Jézusunk.

„Alkalmas és alkalmatlan időben“, végzi mintegy Pál apostol.

Télen, vagy nyáron, — nappal vagy estve — földi vagy égi dolgokról.

Hadd gunyolják aztán esteli misének, kálvinista bucsunak, falusi bölcselkedésnek, vagy bárminek, csak istenországa épüljön általa, emberi szivekben!

Mert a cél így zendült meg angyalok ajkán a betlehemi mezők felett: dicsőség istené az égben, a földön béke, az emberekhez jóakarát.

Minden vallásos tevékenység, ez isteni cél eszköze.

Görömbei Péter, az én tisztelt mesterem, előlemlített válaszában is, nagyfontosságú eszközökre irányítja figyelmünket. Ezen eszközöket ő gyakorlatból ismeri és becsüli s rajta lesz, hogy e fontos eszközök közt a kálvinista esteli misék, minél szélesebb körben terjedjenek.

Legalább ezt joggal reméli

Referens.

volna. De az a néhány aggódó szó, mely egy-két mélyebb érzésű hazafi, vagy szegény kálvinista prédikátor ajkáról elhangzott, valóban kiáltó szó volt a pusztában. Azt az igazságot, a melyet most mindenki tud, a mely társadalmunkat áthatja, egész nemzeti életünknek, a jelennek, a jövő reményeinek alapja, hogy nyelvében él a nemzet, az a kor még nem érezte.

Magyarországnak szíve, életének, vérkeringésének olyan középpontja, mint most a főváros, — nem volt; az akkori Pestnek és Budának polgárai németajkúak voltak. A szellemi életet — a főhivatalokon kívül — leginkább az egyetem képviselte benne, tudomány tekintetében eléggé a kor színvonalán, de latin és német műveltséggel, a magyar nyelvü és szellemü tudomány kezdeményezésére majdnem fogékonyság nélkül, e mellett erősen állami és egyházi felekezeti felfogás köteles szolgálatában. Még fontosabbakká váltak azon központok, melyeket egyes városok sőt egyes lelkes hazafiak alkottak. Bécsben a nemes magyar királyi testőrség kised csapatá előbb teremtett magyar szellemi központot, mint fővárosunk.

Egyik legtermészetesebb központ az országban Debreczen volt, a magyar református egyház művelődésének már két század óta vezetője, a mely a maga kebelében, főiskolája és egyházában a külföldi protestáns egyetemeken képzett tudományos férfiaknak egész kis

Kérdés, a melyre feleletet várunk.

Ugy tudjuk, hogy a „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság“ kiadványai — és így a „Protestáns Szemle“ is — a hazai s szűkebb értelemben egyetemesnek mondható protestántizmus firmája alatt jelennek meg s azt a társaságot nem egy bizonyos irányzat, még csak nem is egy valamelyik superintendens áldozatkészsége tartja fent, hanem magasabb s általánosabb célokra való tekintetből fentartják s munkásait fizetik *nagyobbrészt* azok a protestáns lelkészek és világiak, kik a protestántizmus nagy érdekei iránt való igaz lelkesedésükben magokat ugyan senki által felülmúlni nem engedik, de a lyukas szalmát sem eszik meg makaróni gyanánt csak azért, mert vannak, a kik azt untig ajánlgatják.

Vajjon ilyen viszonyok között helyes-é, megengedhető-é s mindenekfelett indokolható-é az az eljárás, hogy az „Protestáns Szemle“ hova-tovább mindinkább egyoldalúvá lesz s ma-holnap oda fejlődik, hogy szemben a legtöbb egyházkerület ismeretes elvi álláspontjával, kizárólag annak a bizonyos irányzatnak válik szócsövévé s immár nem elégszik meg azzal, hogy munkatársait tetszése és szája íze szerint maga válogatja meg, hanem egyes személyeket szűr alatt gyanúsít, érdemekben megőszült férfiakat vádakkal illet, melyek az étellel ismerős olvasó előtt hitvány buborék módjára nyom nélkül pattannak ugyan szét, de a megtámadottakban a dolog természeténél fogva mégis csak keserű érzelmeket keltenek s égő sebeket szakgatnak fel.

Pedig hogy ez csakugyan így van: arra nézve elég, ha a „Szemle“ utóbbi füzetének „Hazai Egyházi Élet“ stb. című rovatára mutatunk rá.

Mi a magunk részéről a nyilvános bírálattól, még

ha személyes jelleget ölt is, egyáltalában nem félünk. Szeretett vallásunkért s egyházunk alkotó elemeiért, a *népért* teszünk, dolgozunk annyit, hogy ha kell, nyíltan, felemelt fővel állunk ki bárkivel szemben a versenytérre s majd meglássuk, kinek a rendje lesz vastagabb s szemmel-teljesebb...* de az talán még se megy, hogy másoknak kiméretlen letiprásával egyen-gezzük magunk számára a dicsőséget útját.

Mi különben annak az irodalmi társaságnak immár tagja sem vagyunk (hogy miért léptünk ki? ide nem tartozik), hanem a többek között tagja az *egyházunk* s mikor azokat a meggondolatlan s ismételjük, *egyoldalú s határozottan személyes jellegű* oldalvágásokat látjuk, azt a jobb sorsra érdemes Prot. Szemlét mindig bosszankodva teszszük le s el-elmerengünk a felett, ha vajjon a különczkedéséért Angiában zsinati fegyelmi vizsgálat elé állított Drummond műve után egy szép napon ez a mi irodalmi társaságunk nem fogja-e kiadni a Swedenborg „Vera religio christiana“-ját is?

Püspökladány, 1897. április.

Eröss Lajos,
ev. reform. lelkész.

TANÜGY.

Németnyelv. — Korpótlék.

A konvent tanácskozásai s ezzel kapcsolatban az Egyet. T. B. előterjesztései nagy mértékben felköltik az érdeklődők figyelmét s önkénytelenül is ösztönöznek bennünket a felvetett eszmék, a megszületett javaslatok általános, de gyakorlati szempontból való mérlegelésére.

* Egynémely jóakarónk önzetlen s hazafias munkásságunkért már socialistának is kikiáltott bennünket! Sic! E. L.

csapatát tartotta együtt. Azonban bár Debreczen akkor is, mint mindig, teljesen magyar nyelvű és érzésű város volt, szellemi és tudományos életét szintén a latin nyelv nyügei tartották lekötve. A főiskolai törvény azokat a tanulókat, kik az iskola körén belül nem latinul társalogtak egymás közt, „Hungarizantes“ czim alatt fekete táblán idézte és büntette meg, bizonyára nem hazafiatlanságból, hanem azért, mert a latin nyelvben való gyakorlati jártasság volt a legelső és legszükségesebb, a mit az iskola a gyermeknek és ifjunak adhatott; a tanárok előadási nyelve is természetesen a kézikönyvekkel együtt latin volt. Dr. Weszprémy István debreczeni orvos nagy művét a Magyar Orvosok életrajzát és több más művét is, Sinay Miklós pedig mind kéziratban maradt, mind egyetlen nyomtatott művét latin nyelven írták.

A múlt század 80-as és 90-es éveiben, a midőn nemzetünk életöszöne, leginkább a 2-ik József-féle germanizáló törekvések által felébresztve, már a társadalomban is jelentkezni kezdett, lett dr. Földi János a Hajdukerület főorvosa (1791) és azonnal megkezdte életének nagy feladatát, mely abban állott, hogy a Debreczenben élő tudós férfiak irodalmi munkásságát a magyar nyelvre irányítsa, és a tudomány különböző ágaiban magyar tudományos irodalmat teremtsen, és a magyar nyelvű szépirodalmat is életre keltse. Kazinczy Ferencz is ősmerte azt az erőt és támogatást, melyet Debreczen

az ő nyelvújítási reformjának adhatott volna, de nem tudta Debreczennel szemben a kellő hangot eltalálni. Könnyed és sokszor csipkedő modorával, a kálvinista makaösségre csalhatatlanságra tett szuro megjegyzéseivel — a melyekben különben sok igaz is volt — elvesztette a debreczeniek bizalmát. Nem gondolva a felekezeti érzékenységre, elég vigyázatlan volt a debreczenieknek azt írni, „bár sok jót szült a protestantizmus, de kár volt mégis elszakadnunk a Jézus Christus helyettesétől.“

Nem így Földi. Szeretettel, buzdítással, lelkesítéssel közeledett a debreczeniekhez és a maga lelkének buzgóságát át tudta önteni, sürgetésével, irányadásával munkára tudta őket gerjeszteni és így lett egyike azon nagy úttörőknek, kik a nemzeti felébresztés nagy és nehéz munkájában az utókor háláját kiérdemelték. Ezért nevezi őt az irodalomtörténet a debreczeni kör lelkének, megalapítójának.

És honnan, kitől vette maga Földi lelkesedésének irányát? Ezen kornak nagy irodalmi úttörői mind két forrásból merítettek. Bessenyei a francia irodalomból látta meg mintegy tükörből nemzetünk baját, Baróti Szabó és Verseghy a latin classicusokból, Kazinczy a német nagy költőkből, Dugonics a régi magyar népies irodalomból, Földi abból a végetlen távolságból, mely a jelennek irodalmát és tudományos munkásságát a magyar nyelvtől és szellemtől elválasztotta. Ezek voltak

Az E. T. B. egyik tekintélyes tagja a tanügyi előterjesztések bevezetéséül igen szép tárgyilagossággal beszédben költötte fel az érdeklődést iskolaügyünk iránt. Komoly igazságérzettel mutatott rá a mulasztásokra, mérlegelte a jelent s állította előtérbe a küzdelmes jövőt; de ha tenni tudunk, lankadatlan munkával építeni akarunk: nem tartja helyzetünket vigasztalannak.

Ez a lelkes és igaz beszéd, méltó bevezetése az E. T. B. munkájának.

Hogy ez a bizottság feladatának magaslatán áll, hogy tenni tud és akar is: azt első fellépésével megbizonyította; de hogy törekvése nagy nehézségek leküzdésével s a zavaros helyzet és viszonyok tisztázásával juthat csak célhoz: azt — ez első alkalommal is — nyilván látjuk s fájdalommal tapasztaljuk.

Egy uralkodó s a gyakorlat által megcsontosodott s külső látszatra némi kényelmet biztosító rendszer keretén rést ütni igen nehéz feladat; pedig — iskolai életünket tekintve — nekünk erre van szükségünk.

Ha még tovább is — minden tekintetben — a mástól kölcsönzött botra támaszkodva ballagunk tovább; ha a magunk ős erejéből s a hagyományos kálvinista szellemből merítve, határozottabb irányt nem tudunk a magunk számára kijelölni: akkor ne számítsunk arra, hogy iskolaügyünk új életre kél.

Vegetál, de reményteljes élet nem lesz benne!

Hogy pedig — az E. T. B. lelkes és gyakorlati kezdeményezése dacára is — a régi csapásról eltérni hajlandók nem vagyunk: azt a lefolyt tanácskozásokból láthatjuk.

Mert — nem tekintve most egyebet — vajjon a *német nyelv tanítása és a tanítói korpótlékok ügyében hozott határozatok* nem ezt bizonyítják-e?

Nincs az ellen semmi kifogásunk, — hiszen a józan ész és hazafiság is azt diktálja — ha meghajlunk a fennálló törvény rendelkezése előtt. Nem szólunk ellene, hogy taníttassék a német nyelv, mint rendes tantárgy a képzőintézetekben, hiszen *muszáj* azt tanítani; de azt elvártuk volna, hogy oly magas és tiszteletreméltó

s kizárólag *magyar* testületben, mint a méltóságos konvent, ne abban jusson kifejezésre a képző intézetek szellemi színvonalának emelése, hogy dicséreteket zengedezzünk a *német nyelvi muszáj tanításnak*; hanem abban, hogy keressük és meg is találjuk a módját annak, miszerint tősgyökeres magyar képzőben is *valóban és gyakorlati haszonnal megtanulják a növendékek, — nem a nyelvtant — hanem a német beszédet.*

Nem vagyunk ellenségei a német nyelvnek, hiszen csak valamennyire művelt ember is, már ezután alig lehet el idegen nyelv ismerete nélkül; hanem ellenszenvvel viseltetünk a mód és eszközök iránt, melylyel annak tanítását — és pedig haszon nélkül — ránk erőszakolják.

Épen azért a módot és eszközöket kellett volna kijelölni, melyen és melyek által biztosan elsajátítható intézeteinkben a német beszéd.

Ennek a módja pedig — az én egyszerű észjárásom szerint — im ez:

1. Áltassék be minden intézetnél olyan tanár, *ki a német nyelvet szóban és írásban teljesen bírja.*

2. Kötelessége nem a tantervben kijelölt *nyelvtani anyag betanítása, hanem a német beszéd gyakorlása legyen.*

3. Ezt a gyakorlatot akként emelje érvényre, *hogy a kijelölt órákat németnyelvi társalgásra fordítsa s általában minél több alkalmat keressen arra, hogy tanítványaival németül beszélgessen.*

Igy célt érhetünk nemcsak a német, de akár a francia vagy más nyelvvel is, mert hiszen ezek mind „a műveltség új forrásait nyitják meg előttünk.”

De ha előbb nem vitte a közelebbi tanácskozás céljához a németnyelv tanítását, még felületesebben bánt el a tanítói korpótlékok ügyével.

Ez a tengeri kígyó ott leselkedik folyvást ajtónk előtt. Sokan látják; de nagyságát, erejét és hatalmát meghatározni nem tudják.

„Vigyázni kell reá!” hangzik a figyelmeztetés.

„Álljuk utját!” szól biztatólag a bátorság.

a különböző kútforrások és kiindulási pontok, melyek a férfiakat elválasztották. A másik kútforrást mindenik a maga lelkében, nyelve és nemzete iránt való áldozatkész — ha kell, martírságig menő — szeretetében kereste és találta meg. És ez a másik egységes kútforrás egyesítette őket. Különbözők voltak az utak, melyeken elindultak, ki-ki egyénisége vagy körülményei szerint; de egy volt a cél, mely felé törekedtek. Összes működésüknek lett eredménye az, hogy a célt elérték és kéthárom évtized alatt mint mellékfolyók elvesztették nevüket a nemzeti mivelődés, a magyar irodalom általok létrehozott nagy folyamában.

Bár tudományosan képzett orvos, dr. Földi János első sorban a maga tudományának hatalmas segéd-tudományaira, a természettudományokra gondolt, a melyek a közművelődés és közmegérthetőséghez közelebb állanak; érezte, hogy ezeknek megmagyarosítása és az újabb tudomány színvonalára való emelése előbbvaló szükség a szorosabb értelemben vett orvosi tudományok művelésénél. Ezen a téren Debreczenben bizonyos történelmi előzményeket is talált. Már a 16-ik században itt írta meg Melius Péter debreczeni püspök az első magyar nyelvű növénytant, a magyar Herbariumot és csak kevéssel Földi előtt adta ki Csapó József debreczeni orvos „Uj füves és virágos Magyar Kert” című két kiadást ért növénytanát. Maga Veszprémy István,

kinek leányát vette nőül Földi, a mint a debreczeni főiskola könyvtárában őrzött és általa sajátkezűleg rendezett szárított növénygyűjteményei tanúsítják, szintén szerette a növénytant. De az eddigi növénytanok nem voltak a szükséges újabb tudományos alapokra fektetve. Földinek terve az volt, hogy egy a Linné világszerte elfogadott tudományos rendszerére alapított, tehát a tudomány színvonalán álló magyar fűvészkönyvet alkosson meg. De nemcsak maga dolgozott és gyűjtött fáradhatlanul, hanem Debreczenben is többeket meg tudott nyerni a természettudományok tanulmányoknak. A tervet ő adta, a lelkesedést Diószegi és Fazekasban ő keltette fel, a magyar természettudományi nomenclaturának becses alap-gondolatát, a népies természettudományi és növény elnevezéseknek az ország különböző vidékeiről összeszedését és alkalmazását ő indítványozta. Egyszóval, habár az ő kora halála után 6 évvel megjelent Debreczeni Fűvészkönyv a Diószegi és Fazekas nevét hordja is címlapján, de azért a Földi szelleme is megérdemelt részt kér belőle.

Nem érzem magam e munkáról véleményt mondani illetékesnek, elhiszem, hogy a természettudományok mai álláspontja szerint sokban elavult, de azt tudom, hogy a nomenclaturájában felhasználta, részint a nép ajkáról ellesett, részint a nyelvújításnak bátorságával is, de mérsékletével is készült vagy felújított elnevezések, műszakok, a tudományos rendszer világos keresztülvitele

„Intézkedjünk!” mondja a tanácsadó.

„Utasítsuk feleinket!” kiált az aggódó meleg lélek.

És végre is történik valami, hanem gyökeres megoldásról nincsen szó!

Tanítóink nyomoruságát ismerjük. A korpótléket el nem vitathatjuk, nemcsak azért, mert a törvény parancsolja, hanem, mert érezzük, hogy ez egy kis enyhítő tapasz az anyagi betegség nyílt sebén, melyet a református egyház, mint a haladás zászlóvivője, könyörtelenül el nem dobhat.

Igen, de a korpótlék fedezésére nagyon sok egyház képtelen; az államsegély igénybevétele jogcsorbítással jár, pedig autonomiánkhoz kezdünk szigorubban ragaszkodni.

Panasz hangzik a konventen, hogy még tehetős egyházak is esengenek az államsegélyért.

Szomorú dolog; *de államsegély lázban vagyunk*, nem gondolkoztunk a felmerülő szükségek fedezéséről soha; népszerűsítettük — sokszor kényszerűségből — az államnyitotta segélyt s így csodálkozunk a jelenségeken alig lehet.

Utasításról gondolkozik a konvent s figyelmezteti hiveinket, egyházaikat a veszélyre, mely a segély igénybevételeből származik.

Szép és kívánatos ez is, de megoldáshoz nem vezet.

Módot és forrást kell találni arra, hogy vagy éppen ne, vagy nagyon mérsékelt számban vegyék igénybe egyházaink korpótlék miatt az államsegélyt.

A törvényt visszamagyarázni nem lehet; *de az a magas testület eszközölhet ki az államtól egy általános természetű segélyt péld. egyházak felségelése címén, melyből a legszegényebb egyházak korpótlékát fedezheti.*

Vagy: *maga a közalap álljon oda s ha már a tanítókat kizárta a segélyből, vegye figyelembe a szegény egyházak helyzetét és nyújtson nekik módot a korpótlék fedezésére s így iskolajogunk épségben való fentartására.*

A szó nem segít rajtunk, tettek kellene ide.

Mindig nagy igazságtalanságnak tartottam a tanítók kizárását a domesztikai segélyből; *de egyházi közérdek*

szempontjából némileg megnyugodtam benne. Azonban, ha a jogvédelmet nem tekintendik *egyetemes közérdeknek*, olyannak, melyért még a közalap is áldozatot hozni tartozik: akkor egy zürzavar lesz előttem a *közérdek* fogalma.

És akkor közel az idő, midőn azoknak leend igazuk, kik hangoztatják: „lemondani . . . lemondani; a legjobb már lemondani!”

Sinka Lajos.

Értesítés és felhívás.

A főtiszteletű tiszántúli ev. ref. egyházkerület határozata következtében még 1895. év nov. havában pályázat hirdettetett a gymnasiumi VII. és VIII. osztályok számára írandó vallástani kézikönyvekre.

A pályázatban kitűzött határidőig, 1896. évi szept. hó 1-ig, beadatott:

a) a VII. osztály számára egy pályamű „Összehasonlító Vallástan” címmel ily jelige alatt: „A bölcsesség feje, az Úrnak félelme” (Zsolt. CXI. 10.).

b) A VIII. osztály számára két pályamű, melyek közül az egyiknek címe ez volt: „A magyar ev. reformált egyház története, tekintettel az ágostai hitv. evang. egyházra” ily jeligével: „Non est currentis neque volentis, sed miserentis Dei”; a másik ily címet viselt: „Magyar protestáns egyháztörténelem” ezen jeligével: „Boldog egyház boldog hazában”.

Az itt említett pályaművek tudós szakférfiaknak adattak ki bírálatra, kik azonban egyiket sem tartották elfogadhatónak s ennél fogva új pályázat hirdetését hozták javaslatba.

Ezen rövid értesítés kapcsában tisztelettel hívom fel az ismeretlen szerző urakat, hogy nálam levő pályaműveik átvétele iránt legjobb belátásuk szerint intézkedni méltóztassanak.

Debreczen, 1897. ápr. 4.

Joó István,
gymn. felügyelő.

becsületes nevet biztosítanak számára a magyar tudomány történetében, és különbbé teszik sok más, a későbbi nyelvújítás által termelt izetlen és erőszakolt magyarságú orvostudományi és természetrajzi könyvénél. Hogy Földi milyen szorgalommal dolgozott a természetrajz terén, mutatja Csokonainak egy a Földi halála után két évvel gróf Szécsényi Ferenczhez a m. nemzeti Múzeum megalapítójához intézett levele, melyben a „dr. Földi János 15 év alatt a természeti históriára összeszedett gyűjteményeit” is ajánlja megvételre. Földi terve az összes természetrajzi tudományok magyar feldolgozására kiterjedt, de csak első részét Állattanát írhatta meg.

Idejének — fájdalom rövid életidejének — csak egy részét fordíthatta Földi a természetrajzra. Lelkének, gondjainak, munkásságának éppen olyan gonddal, szeretettel ápolta gyermeke volt a magyar nyelvtudomány is. Ennek érdekében is ugyan annyit fáradt, ez iránt is éppen úgy fel tudta kelteni debreczeni barátai figyelmét. Bátran elmondhatom, hogy ezen a téren maig sincs kellőleg méltányolva fáradozása. Mert a debreczeni nagy Grammatika tulajdonképen és nagyobb részben a Földi műve. Habent sua fata libelli. E munkának szerencsétlensége az volt, hogy a néhány év múlva fellépő Révay nyelvészeti irányával juttatták a nyelvújítási küzdelmek ellentétbe. Révay a magyar nyelvtudomány nagy meg-

alapítója, a történeti és összehasonlító módszernek az európai tudományosságban első alkalmazója volt. És midőn később a nyelvújítás kérdése körül a Kazinczy—Révay iránynyal szemben az ösmeres harcz megindult, a Révay ellenesei a debreczeni Grammatikára nívátkoztak, mint tekintélyre, és így mintegy erőszakkal mérkőztetve Révaival, rosszabb híre kelt mint érdemelte. Pedig a debreczeni Grammatika nem Révai-ellenes, hanem Révai előtti álláspontot képvisel; és habár Révaival szemben méltán háttérbe szorul, de méltatlanul kisebbedik. Mert megvannak a maga érdemei, első sorban az is, hogy magyarul van írva. És kimerítő bőségben adja a korabeli magyar nyelv grammatikai alakjait, a nyelvújításról, az új szók „kohlásáról” több helyes megjegyzést tesz, és a neologismusként nem olyan ellensége, mint a hogy a későbbi küzdelem hevében látszott, és kifejtett nyelvészeti nézetei közt sok figyelemreméltó van.

A magyar irodalmi úttörők kisebb nagyobb mértékben egyszersmind költők és aestheticusok is voltak; nem annyira magasabb hivatásból, mint azért, hogy a magyar költői nyelv megalkotására a magyar prosodia szabályaira gyakorlati példát mutassanak. Földi is írt néhány csinos verset, és a költészetben első sürgetője volt annak, hogy a metrum és rím, a jambus és trochäus mértékű sorokban összekapcsolassék. Hogy Debreczen legnagyobb költőjére Csokonaira mély és erős hatás-

KÖZÉLETÜNK.

Bírósági ügyek.

Néhány közigazgatási, illetőleg fegyelmi ügyben hozott ítéletről adunk hírt a következőkben, a mely ügyek kerületünkben általánosan ismeretesek és a melyek részint egyházkerületünk, részint a konvent által nyertek felső, illetőleg legfelsőbb bírósági elintéztést.

A tiszántúli egyházkerületi bíróság időszaki tanácsa f. évi április 6-án Debreczenben tartott ülésében döntött a *fényes-litkei lelkészválasztás* ügyében. Ez ügyben a f.-szabolcsi egyházmegye bírósága 1897. márcz. 4-én az esperes eljárását helybenhagyva, *Szabó Imre* karczagi segédlelkésznek f. é. január 10-én fényes-litkei lelkésszé való megválasztását érvénytelennek nyilvánította. Az egyházkerületi bíróság most a f.-litkei egyháztagok által megfélebbezett egyházmegyei végzést egyhangú határozatával megváltoztatván, a választást törvényszerűnek ismeri el és azt megerősíti, s az esperes útján az illetékes presbiteriumnak végrehajtás végett kiadja, a költségek (61 forint) viselésében az egyházmegyei pénztár marasztaltatván el.

Az ítélet indokai között felhozatik az a körülmény, hogy úgy az 1896. jul. 12-én, mint 1897. jan. 10-én történt választás egyhangú meghívás volt s az egyházi törvényekbe ütköző szabálytalanságok (325. §.) sem a választási jegyzőkönyvből ki nem tűnnek, sem nem panaszoltatnak. A vizsgálati jegyzőkönyvből nem állapítható meg, hogy megválasztott az egyh. törv. 209. §-ába vagy 233. §. a) és b) pontjába ütköző vétséget követett volna el. De meg a lelkészválasztás ellen a törv. 232. § a szerint csakis az illető egyházközség választásra jogosult tagjai emelhetnek panaszt, ily panaszos pedig nincs. *Szabó Imre* levelére történt hivatkozás sem vétethetett figyelembe, mert ez a levél aug. 9-én kelt, midőn az egyház megállapodása már megtörtént.

A konventi bíróság 1897. április 1-én tartott ülésében ítélt többek közt *Király Gyula* mikolai lelkész

ügyében, kit a nagybányai egyházmegye fegy. bírósága az egyházi törvények 301. §. 3., 10., 11. pontjaiba ütköző és a 234. §. szerint is minősülő vétségben vétkesnek talált s ezért a 303. §. d) pontja alapján mikolai lelkészi állásától $\frac{1}{3}$ nyugdíjjal való elmozdításra ítélte. Ezt az ítéletet a tiszántúli kerület bírósága azon módosítással hagyta helyben, hogy K. Gy. a mikolai lelkészi állástól minden javadalom nélkül mozdíttatik el. A konventi bíróság mindkét bíróság ítéletét megváltoztatva, szótöbbséggel kimondotta, hogy K. Gy. ellen a 303. §. d) pontjában foglalt fegyelmi büntetésnek s annak, hogy állásától elmozdítassék, helye nem taláztatik. Egyúttal azonban, minthogy a mikolai egyháztanács által nevezett lelkész ellen beadott panasz s ennek folytán 1894. decz. 6-án megtartott vizsgálat még elintézve nem lett, a n.-bányai egyházmegye fegyelmi bírósága útasíttatik, hogy ez irányban a netalán szükségesnek mutakozó pótvizsgálat megtartása után hozzon újabb érdemleges ítéletet.

Ugyancsak a konvent bírósága elintézte a mezőtúri egyház előjárói által *Buday József* gymn. tanár ellen indított ügyet is, melyben a tiszántúli kerület a fegyelmi eljárást beszüntette, *Buday Józsefet* állandósította s *Ádám Sándor* és társai mezőtúri lakosokat 46 frt 60 kr. költségben elmarasztalta. Az utóbbiak által történt felebbezés folytán a konventi bíróság a kerületi ítéletet, mely a fegyelmi eljárást beszünteti, helybenhagyta, minthogy B. J. ellen fegyelmi eljárásnak helye nincs s ő semmiféle fegyelmi vétséget nem követett el. A kerületi ítélet azon része pedig, mely az egyháztanács 1896. február 25-én 52. sz. a. hozott határozatát megsemmisíti s az 1895. jun. 9-én 123. sz. egyháztanácsi határozatot megerősíti s B. Józsefet véglegesíti s panaszosokat a költségekben elmarasztalja, érintetlenül volt hagyandó s a felebbezés hivatalból visszaútasítandó, mert ezen kérdés a 300. §. 1. pontja szerint, mint közigazgatási ügy, a közigazgatási bíróság hatáskörébe tartozik. A 295. §. értelmében pedig a konventi bíróság hatáskörébe csak fegyelmi ügyek tartoznak.

sal volt, legjobban bizonyítja maga *Csokonai*, midőn *Kazinczyval* együtt nevezi őt mesterének, ezen szavakban: „*Kazinczy, Földi!* kik belőlem már-már poétát tettetek“, és midőn egy szép költeményben elsiratja.

Földinek élete nem tartozott a boldog és szerencsés életpályák közé. Tanuló korában nagy szegénységgel küzdött és kénytelen volt pályáját többször félbeszakítani, tanítóskodni, hogy az orvosi tudományok elvégzésére magának anyagi eszközöket szerezzen. 33 éves korában tette le orvosi szigorlatát. Ettől kezdve élete csak 13 évre nyúlik. 1788-ban lett szatmári, majd 1791-ben hajdukerületi főorvos. Valóban bámulatos a munkásság, melyet a tudományos téren kifejtett és ennek közepén, 46 éves korában, 1801-ben érte utól a halál. Házaselete nem volt szerencsés és nyugalmat csak dolgozószobájában és majd a sírban talált. Két nagy műve, melyeknek legalább értelmi szerzője volt, a *Füvészkönyv* és a *debreczeni Grammatika*, nem viselik nevét.

De azt nem mondhatjuk, hogy a nemzeti kegyelet és hála méltán meg ne emlékezett volna róla. A debreczeni kör vezérének ismerte és megsiratta. Az első magyar tudományos Akadémia tervezői azon 40 országos tudós közé számították, kik a felállítandó intézet tagjaiul lettek volna választandók. *Csokonai* szeretete és hálája a költsézetben örökítette meg nevét. 1847. ápril 6-ikán, tehát félszázaddal előbb a mai napon az egész ország

ünnepelte emlékét, *Toldy Ferencz*, *Lugossy*, *Garai* és a debreczeni tudós férfiaknak részint részvétele, részint személyes jelenlétével, itt e sír fölött, és akáczfát ültettek sirjára gyöngéd női kezek. 1876-ban ismét felkereste sirját az ünnepélyes kegyelet *Hadház* és *Debreczen* részéről.

Es a mai napon ez ünnepélyesen összesereglett díszes közönség, az iránta legtöbb és legközvetlenebb hálával tartozó *Debreczennek* részvétele, az ország legfényesebb tudományos és szépirodalmi intézetei, a Magyar Tudományos Akadémiának a *Kisfaludy* társaságnak a Természettudományi Társaságnak köztünk jelenlevő nagynevű küldöttei és képviselői, szintén azt tanúsítják, hogy az egész ország nemcsak érzi, hanem ki is tudja mutatni a nemzet és a magyar irodalom háláját *Földi* iránt, midőn *Hadháznak* lelkes társadalma emlékkövel tiszteli meg hamvait annak, kinek neve, itt lakta, dicsőséget hozott reá.

Szeretett véreim, magyar atyámiai! gondozzátok és becsüljétek meg ezután is ezt a sírt, melyben egy nehéz időket élt, sokat küzdött és dolgozott, egész életét a hazának és tudománynak szentelt férfi és tudós, a magyar nyelvnek és irodalomnak egyik úttörője nyugszik. Fogadjátok meg egyszerű végőhajtását, és soha ne engedjétek az akáczfákat kiszáradni hamvai fölött!

Végül a konvent bírósága ítelt a *Kalós Péter* tiszta-becsi lelkész ügyében is, kit a szatmári egyházmegye bírósága a 301. § 1., 2., 4., 7., 10. pontja szerint minősülő vétségért $\frac{1}{3}$ fizetéssel helyéről való elmozdításra, a kerületi bíróság a 303. §. a) pontja alapján megintésre ítelt, a mellépanaszló presbiterek ellen pedig alaptalan panasz miatt a fegyelmi eljárás megindítását rendelte el. A konventi bíróság a kerületi időszaki tanács ítéletét indokainál fogva helybenhagyta; a panaszlók által a fegyelmi vizsgálat ellen beadott felebbezést pedig visszaútasította, mert a 389. §. értelmében csak az ügy érdemében hozott ítélet ellen van helye felebbezésnek.

Felelet

F. Varga Lajos majtisi ev. ref. lelkész barátomnak a Lévai Mihályhoz intézett „Nyílt kérdés“-re.

Kedves barátom! A mire vágyván-vágytál, s a mit Lévai Mihály barátunktól akartál megtudni, azt én mondom meg neked, mert úgy hiszem, hogy L. M. *egy-részből* az én általam írott cikkben jelzett indítványra mondja azt, hogy „csodálatos egyenlőség“. Légy tehát nyugodt; nem szatmári egyházmegyei lelkész tett ilyen csodálatos indítványt, hanem egy máramaros-ugocsei. A melyre különben sietek megjegyezni, hogy én egyáltalában nem találok olyan csodálatosnak, mint L. M. barátunk, sőt talán nem is valami nagyot mondok, ha azt mondom, hogy Lévain kívül helyesli azt mindenki, azon egyszerű okból, mert azt lehetetlen nem helyeselni. Helyesled azt te magad is, midőn így írsz *nyílt kérdés*-edben: „A korábban mult években lehetett e nemű törekvés a mi a szorosán vett egyenlőségi elv alapjánól tekintve lehet visszatetsző; *de a körülmények kellő latolása mellett egyáltalán nem az.*“

A dolognak különben ez a históriája:

A „Debr. Prot. Lap“ 1894-ik évi folyama 8—9-ik számában — mikor tájban sokat foglalkoztak a lelkészi fizetések rendezésével — egy igénytelen kis közlemény jelent meg az én tollamból ezen a czímen: „Az újabbkori reformtörekvések s a ref. lelkészek anyagi helyzete.“ Az volt ebben a kis cikkben elmondva többek között: „hogy az egyes egyháztartók (a megye, az egyházkerület, vagy éppen az egész ország területén) **egyenlő kules szerint** — készpénzben — egy közös pénztárba fizessék összes egyházi adójukat (ezen az egyenlőségen, szerintem, nincs semmi csudálni való); ez a közös pénztár az így begyűlt összes egyházi adót osztsza fel annyit egyenlő részre, ahány lelkész van az egész megye, egyházkerület, vagy ország területén (ebben sincs a józan észnek semmi csudálni valója). Már most mondjuk, hogy jutna ebből a közös kasszába befolyt egyházi adóból fejenként mindenik lelkésznek 500 frt, ezt az 500 frtot pótolná ki az állam — a helyi érdekek szem előtt tartásával, mint a hogy az más hivataloknál is van — úgy, hogy a legutolsó faluban levő lelkésznek a fizetése is legyen *lakáson és kerten kívül 1200 frt* (és nem 800; mert én a magam részéről legalább is *illetlennek* tartom azt, hogy egy akadémiákat látogatott egyén ma, vagy csak a legközelebbi jövőben is 800 frttal díjaztassék); a kisebb városi lelkészeké 1500, a nagyobb városiaké 2000, az espereseké 3000, végül a püspöké 10,000. Hát igenis ez volt az én propositióm s ez ma is, s én ebben teljes és nem csodálatos egyenlőséget látok, mert úgy érzem, hogy én pl. az én kis falumban 1200 frt lakás és kert mellett vagyok olyan úr, mint a kisebb városi kollegám 1500 frt s a nagyobb városi kollegám 2000 frt mellett; sőt tovább menve: ha tekintjük a kis

falusi lelkész azon munkáját, melyet 2—300 lélek érdekében kell végeznie s a kisebb és nagyobb városi lelkészek 5—6—10 ezer lélek érdekében végzett munkáját: azt mondom, hogy nincs mit irigyelni, vagy sajnálni egymástól. Azután meg nem irigylem az esperesek 3 ezer, s a püspökök 10 ezer forintját részint az általuk végzett munkáért, részint pedig azért, mert nekik imponálni kell, vagy legalább kellene a társadalomban, a más felekezetű papokkal, stbivel szemben.

Avagy talán helyes volna-e az, hogy valaki esperes, vagy püspök legyen olyan fizetés, jövedelem mellett, mint a milyen jövedelme van p. o. egy kis falusi lelkésznek most, vagy a tervezett 800 frttal! Bizony-bizony ez volna az igazi csodálatos egyenlőség, mely mellett büntetés pénz kiszabása mellett lehetne esperest, meg püspököt nem választani, hanem: megtenni.

De vegyük a dolognak a másik oldalát. Tekintsük a jövedelmet úgy, hogy a városiak 1500, 2000, az esperes 3000, s a püspökök 10 ezer forintja csakugyan több mint a falusi papok 1200 frtja. Hát én ezt így is, és akkor is nagyon helyén valónak tekintem, mert úgy tudom, hogy a nagyobb és nagyobb jövedelmű állások igen sokszor, talán mindig is fejlesztői szoktak lenni a tehetségnek, a nemes ambíciónak. Erre pedig a protestantismus falain belől is szükség lesz mindig.

Berekesztésül annyit mondhatok neked kedves Lajos barátom, és ezt Lévai Mihály barátomnak is mondom, hogy én a „csodálatos egyenlőség“ czímű cikk által magamat sértve nem érzem, s nem érezném még akkor sem, ha a szatmári egyházmegye érdemes lelkészi karába tartoznám; szégyelni pedig még kevésbé szégyenlem, annyival inkább, mert velem együtt igen sokan vannak, kik ezen fentebb vázolt propositiómat nemcsak hogy helyeslik, de lelkesülnek érte, csak azt sajnálják, hogy ez idő szerint még nagyon is egres.

Az Ur kegyelme velünk!

T.-Bökény, 1897. Ápril 1.

Király Antal,
ev. ref. lelkész.

Számvevőszéki gyűlés F.-Szabolcsban.

A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye számvevőszéke márcz. 30-tól ápr. 2-ig vizsgálta át az összes pénzkezelés 1896. évi eredményeit s egyúttal fontos elvi javaslatokat fogadott el.

Általában az egész pénzügyi kezelés nemcsak papiron, hanem gyakorlatban is lényeges változást szenvedett, s az előnyös eredmények megnyugtatóan szolgálhatnak a jövőre nézve. Különösen Vas Mihály gyámpénztárosban megbecsülhetetlen szaktehetség s fáradhatlan lelkiismeretes szorgalom áll az egyházmegye nagy hasznára. A ki a pénzkezelés új elveit és rendszerét ismeri, az tudja kellőleg méltányolni az e téren mintaszerű emberek működését, a kik a régi pátriarkális módszer helyett új, biztos alapokra fektetik az anyagi haladást.

A felső-szabolcsi e. m. kezelése alatt, különféle czímeken, 186,188 frt $10\frac{1}{2}$ kr. tőkevagyon van. Legnagyobb tőke a lelkészi özv.-árva intézeté 88,063 frt 75 krral, melyből az év folyamán 6779 frt 12 kr. fordítottat özvegyek, árvák segélyezésére, egy özvegy 130 frtjával, egy árva az özvegyi illetőség 33%-ával. A gyámpénztár fizeti a tagok helyett az országos illetékeket is s e czímen kiadatott 2991 frt 56 kr. A tanítói gyámpénztár vagyona 18,188 frt 59 kr. Az összes pénztárak évi bevétele 52,780 frt 16 krt tett ki, a mi elég tekintélyes összeg.

A pénzügyi pontos kezelésre mutat, hogy a pénztárok minden követelést és kötelezettséget kifizettek s év végével semmi fizetnivalója nem volt. Pénzkészletei is mind el vannak helyezve betáblázott ingatlanokra s az elnök jelentése szerint 1896. okt. 24-től 44 kölcsönző fél részére 12,740 frt kölcsön lett megszavazva.

A gyűléskezes folytatását fájdalmas dolgok zavarták meg. Express levél hozta a megható hírt, hogy a több évtizeden át fáradhatlan pénztári ellenőr, Tóth István ibronyi lelkész meghalt. A gyűlés azonnal táviratban adott kifejezést méltó gyászának, küldöttséget menesztett a temetésre emlékkoszorúval. Jött a másik Hiob-posta szeretett esperesünkhöz, egyik rokonának koporsójához szólítván. Ily leverő tények után a számvizsgálat gyorsabban, de azzal a teljes nyugodtsággal fejeztetett be, hogy pénzkészletünk a biztos haladás útján van. Az ellenőri állomásra a bizottság jegyzője, Szikszai András bízott meg ideiglenesen.

Megemlítsérem méltó, hogy Vas Mihály indítványára jövőre a sokféle című alapok egységesen, fix percentre, betétként fognak kezeltetni s ez által is tisztul és könnyebbé lesz a kezelés, különösen Papp Károly pénztárnoknak, a ki tizféle alap tizféle kezelésével bajlódik nagy gonddal és fáradsággal.

G. Nagy Lajos szerencsétlen halált szenvedett papársunk árvái felvették a gyámintézet árvái közé s ez által sorsuk enyhül, bár atyjuk adósságai letörlesztéséig segélyben nem részesülhetnek teljesen.

Az ev. ref. egyetemes konvent.

A gyűlés második napján két jegyzői és egy bírósági tisztséget töltöttek be. Lelkeszi jegyzővé *Radácsi György* sárospataki theol. tanárt, világi jegyzővé *Molnár Bélát* a Dunántúlról, bírósági tagságra *Bartha Lajos* erdélyi esperest választották meg.

A 33,000 frtos rendkívüli államsegély az 500 frton aluli javadalmu lelkészek között lévén felosztandó, a felosztás alapjául azon arány szolgált, a melyben az ilyen lelkészi állások az egyes kerületekben előfordulnak. Van pedig ilyen lelkészi állás a Dunamelléken 12, Dunántúl 54, Tiszáninnen 163, Tiszántúl 148, Erdélyben 341. Egyre jut tehát $33,000 : 718 = 45$ frt; és így a dunamelléki kerülethez kiosztás végett áttétetett $12 \times 45 = 540$ frt, a dunántúlihoz $54 \times 45 = 2480$ frt, a tiszáninnenhez $163 \times 45 = 7335$ frt, a tiszántúlihoz $148 \times 45 = 6600$ frt és az erdélyihez $343 \times 45 = 13,345$ frt. A kerületek aztán maguk osztják ki a nekik jutott összeget a csekélyebb fizetésű lelkészek között egyenlő, 45—45 frtos összegekben. Jövőre azonban a rendkívüli államsegélyt kérvények alapján maga a közalapi végrehajtó bizottság fogja kiosztani azon lelkészek között, a kik csekély fizetésük s családi körülményeik folytán a segélyre leginkább rászorultak.

A közalapi bizottság előadója, Kenessey tett jelentést a gyűlés második napján ezen alpból segélyezésre ajánlott egyházakról és lelkészekről. Az előre kinyomatott jelentést a konvent egyetlen csekély módosítással elfogadta. Segélyt nyertek: a dunamelléki kerületből 26 egyház 1250 frt, 2 lelkész 110 frtot; a dunántúli kerületből 31 egyház 1660 frtot, 20 lelkész 830 frtot; a tiszáninnen kerületből 56 egyház 2890 frtot, 40 lelkész 1700 frtot; a tiszántúli kerületből 89 egyház 2990 frtot, 72 lelkész 2295 frtot; az erdélyiből 55 egyház 1935 frtot, 47 lelkész 1360 frtot; összesen 257 egyház 10725 frtot, 181 lelkész 6295 frtot. Végösszeg: 17020 frt.

A tiszántúli egyházkerületben a közalpból segélyt nyertek a következő egyházak:

Buda-Abrány I. e., csak önfentartásra 40 frt. Hajdu-Dorog, épületei javítására 30 frt. Mártonfalva I. e., adósságtörlesztésre 30 frt. Nagyalva, templomjavításra 40 frt. Nyir-Acsád, adósságtörlesztésre 30 frt. Bánfalva, adósságtörlesztésre 30 frt. Földeák, önfentartásra 30 frt. Füzes I. e., közszükségei fedezésére 30 frt. Kunágota, adósságtörlesztésre 30 frt. Nagy-Szredisztye, adósságtörlesztésre 30 frt. Ref.-Dombegyháza, templomjavításra 40 frt. Szent-Heléna, templomépítésre 40 frt. Szkulya, adósságtörlesztésre 30 frt. Balazsér, adósságtörlesztésre 30 frt. Barkaszó, adósságtörlesztésre 30 frt. Bereg-Som, adósságtörlesztésre 30 frt. Surány, adósságtörlesztésre 30 frt. Búcsú, adósságtörlesztésre 30 frt. Gecse, adósságtörlesztésre 30 frt. Halábor, iskolajavításra 30 frt. Kajdanó, adósságtörlesztésre 30 frt. Kis-Bégány, templomépítésre 50 frt. Macsola, adósságtörlesztésre 30 frt. Nagy-Bégány, adósságtörlesztésre 30 frt. Rafajna-Ujfalu, adósságtör. 30 frt. Sáros-Oroszi, paplakjavításra 40 frt. Uj-Dávidháza, templomépítésre 50 forint. Zápszony, adósságtörlesztésre 30 forint. Fugyi, adósságtörlesztésre 30 frt. Hegyköz-Száldobágy, adósságtörlesztésre 30 frt. Körös-Nagy-Rév, templom és toronyépítésre 40 frt. Ér-Adony, adósságtörlesztésre 30 frt. Gálos-Petri, lelkészlaképítésre 30 frt. Mónus-Petri, előkönyörgői lak javítására 30 frt. Apagy, paplakjavításra 40 frt. Benk, paplakjavításra 30 forint. Encsencs, templomjavításra 40 frt. Gemzse, adósságtörlesztésre 30 frt. Ibrony, adósságtörlesztésre 30 frt. Kis-Léta, iskolaépítésre 30 frt. Mihálydi, adósságtörlesztésre 30 frt. Mogyorós, adósságtörlesztésre 30 frt. Petneháza, adósságtörlesztésre 30 frt. Piricse, csak lelkészlak renoválására, de nem a melléképületekre is 30 frt. Rákóczi, közszükségei fedezésére 70 frt. Tisza-Inoka, közszükségei fedezésére 30 frt. Tisza-Nagy-Rév, épületei javítására 40 forint. Bábony, paplakjavításra 40 frt. Fekete-Ardó, adósságtörlesztésre 30 forint. Tisza-Keresztúr, templomjavításra 40 frt. Tisza-Ujlak, paplaképítésre 40 frt. Tivadar, adósságtörlesztésre 30 frt. Garbolcz, adósságtörlesztésre 30 forint. Kak-Szentmárton, adósságtörlesztésre 30 frt. Misztótfalu, paplakjavításra 30 frt. Nagy-Hodos, adósságtörlesztésre 30 frt. Nagy-Kölcs, adósságtörlesztésre 30 frt. Sárköz, adósságtörlesztésre 30 frt. Szamoskóród, adósságtörlesztésre 30 frt. Bere, közszükségei fedezésére 30 frt. Csomaköz, adósságtörlesztésre 30 frt. Domahida, adósságtörlesztésre 30 frt. Ér-Dengeleg, adósságtörlesztésre 30 frt. Iriny, adósságtörlesztésre 30 frt. K.-Szentmiklós, adósságtörlesztésre 30 frt. Papos, közszükségei fedezésére 30 frt. Parasznya, közszükségei fedezésére 40 frt. Belényes-Ujlak, adósságtörlesztésre 50 forint. Csermő, adósságtörlesztésre 40 frt. Ménes-Gyorok, adósságtör. 60 frt. Pankota, adósságtörleszt. 40 frt. Szentleányfalva, templomépítési célra 40 frt. Borzova, adósságtörlesztésre 30 frt. Dara, közszükségei fedezésére 30 frt. Fülöp-Daróc, templomépítésre 50 forint. Géberjén, tanítói lak építésre 30 frt. Hermánszeg, paplakjavításra 30 forint. Istvándi, templomjavításra 40 frt. Komlódtótfalu, adósságtörlesztésre 30 frt. Majtis, adósságtörlesztésre 30 frt. Nagy-Géc, paplak és toronyépítésére 40 frt. Pusztadaróc, paplak és iskolajavításra 40 frt. Rápolc, templomjavításra 30 frt. Ricse, adósságtör., kárait tekintettel 30 frt. Szamos-Becs, adósságtörlesztésre 30 frt. Szamos-Ujlak, templom és paplakjavításra 30 frt. Tatárfalva, iskolaépítésre 40 frt. Zsarolyán, templomépítésre 30 frt.

A segélyezett lelkészek és a segélyösszeg a tiszántúli kerületben a következők:

Fodor Bénéjám h.-dorogi lelkész, fizetése emelésére

30 frtot. Nagy Bertalan szkulyai lelkész, csekély fizetése emelésére 35 frtot. Somogyi Lajos b.-sámsoni lelkész, csekély fizetése emelésére 35 frtot. Veres István füzési előkönyörgő tanító, csekély fizetése emelésére 30 frtot. Batta Ferdinánd nagy-bégányi lelkész, adóssága törlesztésére 30 frtot. Bánóczi Endre muzsalyi lelkész, csekély jövedelme emelésére 30 frtot. Bereczky János hetei lelkész, aggkorára tekintettel 35 frtot. Bereczky József bereg-ujfalui lelkész, csekély fizetése emelésére, adósság törlesztésre 30 frtot. Boros Sándor sáros-oroszii lelkész, családja fentartására 30 frtot. Dajka Ignác haranglábi lelkésztanító, családja fentartására, neveltetésére 30 frtot. Darcsi Miklós borzovai lelkész, aggkorára tekintettel 40 frtot. Dávid Lajos kigyósi lelkész, csekély fizetése emelésére 30 frtot. Deli Tamás tivadari lelkész, adósságtörlesztésre 30 frtot. Jászter József m.-jánosii lelkész, adósságtörlesztésre 30 frtot. Kiss Péter benei lelkész, csekély fizetése emelésére, kárai enyhítésére 30 forintot. Lánczy József halábori lelkész, adósságtörlesztésre 30 frtot. Miklós József macsola-gecei lelkész, adósságtörlesztésre 30 frtot. Nemes Ferencz bucsui lelkész, csekély fizetése emelésére 30 frtot. Peterdi Pál surányi lelkész, adósságtörlesztésre 30 frtot. Sütő Miklós kajdani lelkész, kárai enyhítésére 30 frtot. Szikszay Kálmán rafajna-ujfalvi lelkész, adósságtörlesztésre 30 frtot. Tariska Lajos balazséri lelkész, adósságtörlesztésre 35 frtot. Bokros Benedek h.-k.-szalobágyi lelkész, népes családja eltartására 40 frtot. Csuka Ferencz apát-keresztúri lelkész, csekély fizetése emelésére, orvosoltatásra 30 frtot. Debreczeni László f.-ábrányi lelkész, neveltetésre 30 frt. Egressy Imre kólyi lelkész, szenvedett kárai enyhít. neveltetésre 30 frtot. Jakab József ér-adonyi lelkész, adósságtörlesztésre 30 frtot. Nagy Sándor poklos-teleki lelkész, kárai enyhítésére, orvoslásra 30 frtot. Szabó József alsó-vedres-ábrányi I. csekély fizetése emelésére 30 frtot. Szatmári János monos-petrii előkönyörgő, kárai enyhítésére 25 frtot. Bakos Pál szakolyi lelkész, csekély fizetése emelésére 25 frtot. Barcsa Endre pircsei lelkész, adósságtörlesztésre 30 frtot. Erdélyi Imre ramocsaházai lelkész, csekély fizetése emelésére 30 frtot. Görömbei István cserepeskenézi lelkész, tanítatásra, kárai enyhítésére 30 frtot. Keresztesi Sándor nyir-madai lelkész, gyermekei nevelésére 40 frtot. Molnár Miklós bákai lelkész, adósságtörlesztésre 30 forintot. Nagy István gemzsei lelkész, neveltetésre 30 frtot. Nagy Kálmán lövő-petrii lelkész, kárai enyh., neveltetésre 30 frtot. Nemes István petneházai lelkész, kárai enyh., orvosoltatásra 30 frtot. Nemes Menyhért székelyi lelkész, adósságtör., aggkorára tekint. 40 frtot. Pásztor István kálló-semlyéni lelkész, orvosoltatás, tanítatásra 30 frtot. Porzsolc Ádám tiszsa-sz.-mártoni lelkész, gyermekei tanítatására 30 frtot. Tóth Gábor nyirbogdányi lelkész, gyermekei tanítatására, orvosl. 30 frtot. Papp Károly rákóczi lelkész, csekély fizetése emelésére 40 frtot. Deák Mihály tiszsa-keresztúri lelkész, adóssága törlesztésére 30 frtot. Györffy Ede gödényházai lelkész, adósságtörlesztésre 30 frtot. Sárkány Lajos fekete-ardói lelkész, csekély fizetése emelésére 30 frtot. Szabó József péterfalvai lelkész, adósságai törleszt. 40 frtot. Szekeres Sándor forgolányai lelkész, adósságai törleszt. 30 frtot. Szép Ferencz tiszsa-újhelyi lelk., orvosoltatásra, tanítatásra 30 frtot. Balajthy Károly szamos-kóródi lelkész, gyermekei neveltetésére 30 frtot. Barkász Albert méh-teleki lelk., adósságtörleszt. 40 frtot. Bodor Pál tisztabereki lelk., tanítatásra 30 frtot. Gál Péter sárközi lelk., adósságtörlesztésre 40 frtot. Hajdu Albert szatmár-udvarii lelk., adósságtörlesztésre 30 frtot. Hajdu Zsigmond batizi lelk., csekély fiz. emel., tanítatásra 40 frtot. Id. Kürthy Károly

garbolczi lelk., csekély fiz. emelésére 30 frtot. Melegh Albert kőszeg-remetei lelk., csekély fiz. emelésére 30 frtot. Pásztor István magosligei lelk., aggkorára való tekint. 40 frtot. Kéry Pál paposi lelk., adósságtörleszt. 30 frtot. Szabó Menyhért kaplonyi lelk., kárai enyhítésére 25 frtot. Turóczy Gyula parasznyi lelk., betegségére tekintettel 30 frtot. Kócsa Károly pankotai lelk., fizetése emelésére 40 frtot. Csépké Péter ricsei lelk., gyermekei nevelésére 30 frtot. Csiszár István zsarolyáni lelk., csekély fizetése emelésére 30 frtot. Jakab Antal penyigei lelkész, nagy családja eltartására 40 frtot. Kormány Károly borzovai lelkész, adósságtörlesztésre 30 frtot. Losonczy Gusztáv komlód-tótfalvi lelk., csekély fiz. emelésére 30 frtot. Nagy Bernát czégyény-dányádi lelk., csekély fiz. emelésére 30 frtot. Nyiri Gyula rápolti lelk., népes családja eltartására 40 frtot. Pásztor Lajos angyalosi lelk., népes családja eltartására 30 frtot. Szőke József nagy-géczi lelk., félfizetésére tekintettel 30 frtot.

A konventi tanácskozások további folyamán a tanügyi bizottság jelentése került tárgyalás alá *Radácsi* Gy. előadása alapján. A bizottság javaslatát a konvent jobbra változatlanul magáévá tette, s *Joó* István bizottsági elnök leveléből is örvedetes jelenség gyanánt tünt ki, hogy a tanügyi bizottságra új szervezetben szép jövőre és fontos hivatás várakozik ref. egyházunk tanügyének emelése körül. Tudomásul vétetett az is, hogy a bizottság a jogakad. tanügyre nézve is gondoskodott előadóról dr. *Ballagi* Géza megválasztása által.

A tanítótörvények ügyében a bizottság jelentése alapján *Antal* Gábor, *Czike* Lajos, *Körmendy* Sándor és *Radácsi* hozzászólása után kimondották, hogy a kerületek és megyék utasítsanak a 413. §. rendelkezésének megtartására, s a tanító év közben se el ne bocsássák, se elcsábító levél nélkül be ne fogadják. Erről a határozatról a minisztert is értesítik, hogy tanfelügyelőit hasonló módon való eljárásra utasítsa.

Lényegesebb vitát a debreczeni tanítóképezde *német nyelvtanítási* kérdése okozott, a mely ügyben a kerület kérte a konventet, hogy a miniszternél eszközölje ki, miszerint a német nyelv tanításának szorgalmazásától a debreczeni képezdére nézve álljon el. A tanügyi bizottság javaslatát már alkalmilag ismertettük e tárgyban. *Tisza* Kálmán e kérdés teljesítésében saját intézetünk degradálását látná. Hasonló értelemben szökött *Bernáth* Elemér. Gróf *Degenfeld* József utal arra, hogy miután a mit a képezdében a német nyelvből tanulhatnak, az úgy is határos a semmivel, itt tulajdonképen az erre fordítandó idő hasznosabb értékesítéséről van szó.

Tisza Kálmán szerint, minthogy a német nyelv tanítását törvény rendelte el, ez ellen a konvent mitsem tehet. Ennekfolytán a konvent elrendelte, hogy a *német nyelv a debreczeni tanítóképezdében is taníttassék*.

A tanítói *corpóllékok* ügyében minthogy az elnökség már intézkedett, újabb határozat nem szükséges.

Vitát keltett a tanító halála esetén követendő eljárás, minthogy az egyházi törvény 433. §-a és az 1893: 26. tcz. intézkedése között nincs meg az összhang. Az egyházi törvény szerint a tanító özvegye és az árvák félévig, vagy ha a tanév elején történt a halálozás az egész f. évre élvezik a lakást s a fizetés egy részét s ez idő alatt ideiglenes tanító alkalmazandó, kinek méltányos fizetését és lakását az esperes határozza meg. Az országos törvény pedig megadja az özvegynek a félévi egész fizetést s azonkívül új díjazást rendel az időközi tanítónak. A konvent olyan értelemben ír fel a miniszterhez ez ügyben, hogy csak úgy felelhetünk meg a törvény kívánalmainak, ha biztosít az állam arról,

hogy ott, a hol a gyülekezet az így beállított időközi tanítót fizetni nem képes, az állam segítséget fog nyújtani.

A vallásánítás ügyében készített munkálatot részletes kidolgozás végett a bizottságnak visszaadták. Az államsegélyért folyamodó intézetek ügyét is kedvezőleg intézték el. A szatmári leányiskoláét is, bár némi vita támadt felette, minthogy a kormány leánynevelő intézetnek még nem adott segélyt s kérdés, hogy most is ad-e.

A tiszáninneri kerület azon kívánsága, hogy az iskolai év harmados felosztása helyett a régi féléves rendszer állíttassék vissza, a tanügyi bizottsághoz utasított.

A harmadik napi tanácskozás köréből kiemeljük *Fejes* interpellációját az elnökséghez az iránt, hogy jött-e válasz a miniszteriumtól a konvent múlt évi felterjesztésére, melyben a lelkeszi fizetések állami kiegészítését törvényhozási uton az 1848: 20. tcz. alapján sürgette? A kérdés életbevágó, mert a szegénysorsu papság helyzete évről-évre tarthatatlanabb. Az interpellációra *Tisza* Kálmán azt felelte, hogy bár írásbeli válasz nem érkezett, arról határozott és közvetlen tudomása van, hogy a törvényjavaslat annyira előrehaladt stadiumban van, hogy a legközelebbi jövőben a törvényhozás elé kerül. Az elnökség e tekintetben minden lehető megtesz, mint eddig. A választ mindenki megnyugvással tudomásul vette.

Az *amerikai* magyar hittestvérek kérelme, hogy a konvent érintkezésbe lépjen a Board of Home Missionsal és ezentul a missionariusok kibocsátásának joga a konvent hatáskörébe tartozzék; s hogy a konvent ismerje el az amerikai egyházakat egyházmegyének, melynek egyházi elnöke a hazai esperesek jogkörével bír s intézkedjék a missionariusok éveinek beszámítása, minősítése s az iránt, hogy az özvegy-árva gyámintézetbe felvehető-e? igen kedvező és szeretetteljes fogadtatásba részesült. A konvent őket testvérekül tekinti, kérésüket teljesíteni kész, csak azt kívánja, hogy az egyházi jogi kapcsolat megállapíthatása végett mutassák ki saját egyházi szervezetüket s az őket támogató Reformed Church szervezetét.

A konvent lépéseket tesz az iránt is, hogy a *tábori lelkeszek* ne csupán „evangelikus“, de „evang. református“ czímmel láttassanak el, s ev. ref. tábori superintendensség vagy szenioratus szerveztessek.

Az esperesek és gondnokok helyettesítésének kérdése a zsinatra előkészítendőnek ismertetett el; addig a kerületeknek van joguk belkörüleg intézkedni, de a kerületek egymás ügyeibe nem avatkozhatnak.

A *missio* ügyről *Szabó* János esperes referált. Segélyben részesültek a tiszántúli egyházkerületben: Polgári missio 500 frt, Békéscsaba egyházmegye 1730 frt, Munkács 600 frt, Bilke 200 frt, Dolha 300 frt, Técső 100 frt, Huszt 100 frt, Nagy-Szöllős 100 frt, Körös-Nagy-Rév 100 frt, Avas-Ujváros 150 frt, Krassó 100 frt, Máramaros-Sziget 300 frt, Erdőd 50 frt, Bánya 150 frt, Erdőhegy 150 frt, Boros-Sebes 300 frt, Radna-Lippa 400 frt. Összesen 5630 frt.

Végül a negyedik napon az iskolák vagyonának nyilvántartásáról volt szó *György* Endre indítványa alapján. Új összeírást nem kívánnak, hanem elkérendőnek találták az adatokat a minisztertől. A középiskolákat pedig felhívják, hogy a kormány részére most beszolgáltatandó adatokat a tanügyi bizottságnak is küldjék be.

Még néhány kisebb fontosságú ügy elintézése után *Kun* Bertalan buzgó imájával a gyűlés berekesztetett, mikor *Szász* Károly püspök mondott, válaszul *Tisza* K. szavaira, megleghangú köszönetet az elnökségnek a gyűlés buzgó és tapintatos vezetéséért. □

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Örömmel jelentjük** t. olvasóinknak, hogy *Ferencsy Gyula* t. barátunk, lelkeszi karunknak csak nem régiben egyik legkiválóbb tagja, most főiskolánk jeles akadémiai tanára, a Debreczeni Prot. Lap szerkesztőségébe belépett. Eddig is a magunkénak nevezhettük őt, s az ő munkabírása és nem közönséges képessége ismeretes t. olvasóink előtt; nekünk pedig nagy megnyugvás a mi erőtlenségünk érzetében, midőn közvetlenül magunk mellett érezhetjük őt abban a küzdelemben, melyet egyházunk érdekei és igazai védelmében és előmozdítására tovább is folytatni hivatásunknak tekintjük.

— **A debreczeni ev. ref. főiskola** anyagi és szellemi ügyeinek átvizsgálásával megbízott küldöttség albizottsága elkészítette a tanári fizetések rendezését tárgyozó munkálatot, kimutatván abban, hogy minő szükségleteket kellene a debreczeni főiskola theologiai, jogakadémiai, gymnasiumi és tanítóképezdei tanárainak javabalmazása körül kielégíteni, abból a czélból, hogy főiskolánk e tekintetben végre-valahára a korszerű rendezettség színvonalára emelkedjék. A fizetések megállapításánál az akadémian az állami, kir. jogakadémiák s a kolozsvári theol. fakultás viszonyai, a gymnasiumnál és képezdénél az állami fizetési törvény és az államsegélyes gymnasiumok, a budapesti és enyedi ref. főgymnasiumok és debreczeni főiskolánk központi helyzete vétettek tekintetbe. Ekként az akadémian 2000 frt alapfizetés, a gymnasiumban és képezdében 1200—1400—1600—1800 frtos fizetési fokozatok, esetleg 1500 frtos átlagos fizetés hozatott javaslatba. Számításba vétettek továbbá az összes szolgálati idő alapján folyósítandó korpótlékok visszamenőleg és pedig minthogy a korpótléknak 100 frtről 200 frtra való felemelése az akadémiaakra nézve már a jövő tanévtől kezdve biztosítottnak tekinthető és a középiskolák tanáira nézve is kilátásba van helyezve: 200 forint ötödéves korpótlékok felvétele javasoltatik. Mindezen szükségletek kielégítése, beleszámítva a gymnasiumban két új tanszéknek, a képezdében egy rendes ének- és zenetanári tanszéknek felállítását, mintegy 40 ezer forint évi szükséglet-emelkedést vonna maga után, a melynek legalább is fokozatos fedezéséről annál hamarabb gondoskodni kell, minél nagyobb veszélyvel fenyeget évről-évre érezhető hátramaradásunk. A hivatott tényezők jóakarata mindenesetre meg fogja találni a módját a szükségletek megnyugtató fedezésének, csak alaptalan ijesztgetések s a tehetetlen bizalmatlanság sajnálatos térfoglalása meg ne osszák erőinket akkor, a midőn a nagy cél érdekében azt egyesíteniünk kellene. A munkálatot *Karai* Sándor tanár készítette, a ki oly sok érdemet szerzett már a nyugdíjkérdésnél is fáradságos matematikai feladatok pontos megoldása s az egész kérdés szerencsés lebonyolítása által.

— **Két egyházmegye** tartotta meg a lefolyt héten tavaszi közgyűlését Debreczenben. Ápril 6-án a *debreczeni egyházmegye* ülésezett *Dávidházy* János esperes és *Nadányi* Miklós gondnok elnöklete alatt. A következő napon pedig az *alsó-szabolcs-hajduvidéki* egyházmegye gyűlt össze *Zsigmond* Sándor esperes és *Osváth* Ferencz tanácsbíró elnöklete alatt. Részletesebb tudósítást később közlünk. Ezuttal csak annyit említünk meg, hogy az utóbbi gyűlés a *Degenfeld* József gróf lemondása folytán megüresedett egyházmegyei gondnokságra a szavazást elrendelte.

— **A nagy-bányai ev. ref. egyházmegye** tavaszi közgyűlését Nagy-Bányán, f. ápr. hó 22-ik és következő napjain tartja meg Bencsik István esperes és gr. Degenfeld Sándor egyházmegyei gondnok elnöklete alatt.

— **Földi János** emlékezetét ünnepelték Hadházon ápril 6-án, a hol a század elején élt nagy tudós sirját emlékoszloppal, lakóházát emléktáblával jelölte meg a kegyeletes utókor. A sirnál Géresi Kálmán tk. főigazgató, a Csokonai-kör egyik alelnöke tartott kitünő emlékbeszédet, melyet lapunk tárczájában közlünk. A helybeli dalárda énekelt s Szabó Lajos ref. lelkész, a kinek buzgó-sága hozta létre főképen e szép eredményt, mondott emelkedett szellemű alkalmi imát. A lakóháznál pedig Simon Károly ref. tanító tartott csinos beszédet s dr. Benedek János szavalta el nagy hatással alkalmi ódáját. Örvendetes dolog, hogy az egész ünnepély, bár nem felekezeti, de mégis tulnyomólag református jellegű volt; a mely jellege még jobban kidomborodott volna, ha a környékbeli ref. lelkészek is tömegesen megjelennek s a debreczeni főiskola tanárkara sem elégszik meg azzal, hogy magát két tagja, Ferenczy Gyula és S. Szabó József által képviseltesse. Érvényesíteni kellene pedig magunkat, a hol lehet, mert bizony már nem sok helyen lehet. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy a m. tud. Akadémia képviselője, dr. Entz Géza műegyetemi tanár felhasználta ez alkalmat debreczeni főiskolánk megtekintésére. Természetes, hogy az impozáns kollegiumi épület és a könyvtár kielégítették kíváncsiságát. Azonban a „Füvészkert“ iránt is érdeklődvén, azt is megtekintette és bizony nem valami nagy elismeréssel nyilatkozott a tapasztaltak felett. A rendtelenségen kívül azt is észrevette, hogy a kert kezelésében teljességgel nem a tudományos érdek, hanem üzleti és vásári szempontok érvényesülnek, a mi pedig az intézmény céljával nem egyeztethető össze. Mikor pedig azt is meghallotta, hogy évenként m. e. 1500 frt fordítatik a kert céljaira, annál inkább elítélte az eredménytelenséget. Sokat lehet okulni az effélékből. Hátha még más intézményeinket is megtekintené valami hozzáértő ember s nem az obligát hizelgés hangján, hanem Entzhez hasonlóan objektív jóakarattal mondana ítéletet?!

— **A tanítói korpótlékok** ügyében biztos forrásból merített értesülés alapján közölhetjük, hogy ezúttal csak annak közlését kívánták tájékoztatás végett a tanfelügyelők: vajjon körülbelől hány egyház számít az állam segélyére ezen a czímen? De a tulajdonképeni folyamodást a törvényben jelzett mellékletekkel felszerelve, csak majd a jövő 1898-ik év június haváig kell beadni. Addig pedig lesz elég idő intézkedni és elkészülni az egyöntetű eljárás módozatait illetőleg. A mely egyházak beadták kérelmüket, vagy visszakapták, vagy vissza fogják kapni.

— **Petőfi ünnepély.** A főgymnasiunai önképzőkör, mely eddig csupán a maga körében tartotta meg ünnepélyeit, vasárnap f. hó 4-én a Petőfi emlékére tartott ünnepélyével a nyilvánosság elé lépett. Előkelő közönség gyűlt össze, mely szorongásig megtöltötte a főiskolai énektermet és mindvégig a legnagyobb figyelemmel kísérte a működők előadását. Az ünnepélyt a főiskolai énekkar nyitotta meg, mely után Zádor Ervin önképzőkör elnök szép, lendületes szavakban emlékezett meg a legnagyobb magyar lyricusról. Majd Ungár Simon VIII. o. t. szavalta el nemes pathossal Lautsek Károly VIII. o. t. „Petőfi emlékezete“ czimű pályadíjnyertes igen szép ódáját. A nagy hatást elért szavaltat után következett a műsor legkiválóbb pontja. Szilágyi Imre VI. o. t. hegedűn és Ujfalussy Géza VII. o. t. zongorán

adták elő Beriot IX. Concertjét. A közönség nem tudott betelni a fiatal zenészek játékával, és kétszer ujrátartta meg a darabot. Bessenyei Lajos jól kidolgozott és igen szép emlékbeszédben méltatta a jeles költőt. Ezt Gévai Béla minden tekintetben sikerült szavalata követte, ki Jókai Mór „A holt költő szerelme“ czimű nagyhatású költeményét adta elő Jóna Kálmán VII. o. t. ügyes és precíz zongorakiséréte mellett. Az énekkar Petőfi-dalokkal nyitotta meg a műsor második részét. Végh József Szentjóni Szabó László „Az együgyű paraszt“ czimű humoros költeményét adta elő kiváló alakítással, mely után Grausz Márton adta elő Gaál F. III. Rhapsodiáját kiváló technikai ügyességgel s a közönség élénk érdeklődése mellett. Kentzler Gyula VIII. o. t. „Első szerelmem“ czimű ügyes és sikerült humoreszkje után Szücs László szavalta el erős lendülettel a „Nemzeti dalt“. Az ünnepélyt az énekkar fejezte be a „Szózat“ elének-lésével, mely után a közönség a legnagyobb meglepé-
gedéssel oszlott szét.

— **Figyelmeztetés.** A skót Biblia-Társulat raktárában, Budapest, V. Rudolf-rakpart 7. sz. a. Moody András úrnál, a társulat képviselőjénél, konfirmándusok számára Uj Testamentumok különös kedvezményekkel kaphatók.

TARTALOM - JEGYZÉK: Az estvéli mise. Referens. — Kérdés, a melyre feleletet várunk. Eröss Lajos. — Tárcza: Földi János emlékezete. Géresi Kálmán. — Tanügy: Németnyelv. Korpótlék. Sinka Lajos. — Értesítés és felhívás. Jóó István. — Közéletünk: Bírósági ügyek. — Felelet F. Varga Lajos lelkésznek Lévai Mihályhoz intézett „Nyílt kérdés“-ére. Király Antal. — Számveszéki gyűlés F.-Szabolcsban. — Az ev. ref. egyetemes konvent. — Külföldiek. — Pályázat.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.

Pályázati hirdetés.

A debreczeni ev. reform. egyházmegyébe kebelezett *bakonszegi* ev. reform. egyház halálozás által megüresedett 1-ső osztályú *lelkései* állomására pályázat hirdettetik.

Évi javadalom: 27 mm. 25 kgr. rozs; 20 mm. 50 kgr. árpa; 29 kat. hold 1597 □ öl szántó föld és kaszáló; 561 □ öl szőlőföld; 5 kat. hold 1257 □ öl legelő minőségű szikosztály; egy sessio utáni legelő-illetőség; 4 öl tűzifa; elegendő őrles; 12 hold őszi termésnek behordása (a földek s szőlő adóját az egyház fizeti); készpénz 82 forint; a Nadányi Gyula 35,000 forintos hagyomány kamatának fele; a Nadányi Gyula „évszamos hagyomány“ kamatából megfelelő rész, ez idő szerint körülbelől 50 forint; Nadányi Sándor hagyomány kamatából megfelelő rész, ez idő szerint 30 frt; stóla. Az *összes becsérték* — hivatalos becslés szerint — 1703 frt 25 kr.

A hivatal 1898. ápr. 24-re foglalandó el, a meddig az előd családja kegyeleti éve terjed.

Pályázati határidő: 1897. május hó 9-ik napja, a meddig a kellően felszerelt pályázati kérvények *Dávidházy János* espereshez Kabára (Hajdumegye) küldendők.

Debreczen, 1897. ápril.

KISS ÁRON,
püspök.